

Kunst in de Koepelkerk van Maastricht

De ramen van de Koepelkerk

Door H.J.M. Heesters s.c.j

DE RAMEN VAN DE KOEPELKERK.

VOORWOORD.

*De Koepelkerk heeft 53 vensters die door 4 kunstenaars zijn voorzien van glas-in-loodramen te weten: **Henri Jonas (A)**, **Hubert Duijs (B)**, **Pater Joop de Visser s.c.j. (C)** en **Jon Marten (D)**. Kunstenaars uit de 20ste eeuw. Het zijn gelovige mensen, die hun kunst beleefden vanuit de Bijbel. Bij het bestuderen van de ramen heb ik de grootste bewondering gekregen voor hun Bijbelkennis en kennis van de iconografie. Om het verhaal achter hun ramen niet verloren te laten gaan, daar deze kennis bij velen niet aanwezig is en om een mogelijkheid te bieden volop van de ramen te genieten, heb ik geprobeerd het verhaal van de ramen op papier te zetten. Ik ben uitgegaan van de volgende vragen: wat zie ik, waarom is het zo verbeeld en welke Bijbelse en kerkelijke achtergrond vind ik er in terug. Ook wil ik de verhalen er om heen aan de vergetelheid ontrukken. Het resultaat vindt u hier terug. Ik weet wel, dat er nog meer te vertellen valt. Ik wens u veel plezier in het bekijken van de ramen.*

Maastricht, H. Hartfeest 2007, H.J.M. Heesters s.c.j.

A. DE RAMEN VAN HENRI JONAS.

Korte inleiding op de drie hoofdramen.

De drie hoofdramen van de Koepelkerk, die door Henri Jonas zijn gemaakt bestaan uit drie delen boven elkaar. Het middelste gedeelte geeft telkens het thema aan. Heel zijn werk in onze kerk is monumentaal van karakter.

HET H. HARTRAAM:

Midden: het doorsteken van de zijde (*hart*) van Jezus aan het kruis.

Boven: de verheffing tot Christus Koning van het heelal.

Onder: de geloofsbelijdenis van de honderdman.

HET MARIARAAM:

Midden: Maria met Jezus.

Boven: de drie-ene God, Vader, Zoon en H. Geest.

Onder: de gesloten poort van de maagdelijkheid van Maria.

HET RAAM VAN DE H. FAMILIE.

Midden: Jezus, Maria en Jozef.

Boven: de oorsprong en geschiedenis.

Onder: de verering door de gelovigen.

Nu volgt een gedetailleerde beschrijving van de ramen.

Het raam in het priesterkoor: H. Hartraam. 1946.

Boven het hoofdaltaar is een groots glasraam aanwezig. Dit raam is door Henri Jonas in 1939 definitief ontworpen en na zijn dood in 1944 door Gerard Mesterom in Bunde uitgevoerd. Tijdens de oorlog is het eerste raam getroffen en na de oorlog in vernieuwde vorm hersteld. Restanten van dat oude raam zijn in een nieuwe compositie verenigd en deze compositie is in het bezit van een parochiaan.

Omdat het tweede H. Hartraam, ontworpen door Jonas, slechts als ontwerpschets in aquarelverf was uitgevoerd en geen karton kende op ware grootte, moest G. Mesterom zelf de nadere details in de geest van Jonas invullen. Hierdoor is de invloed van G. Mesterom op het raam zeer groot.

Onder de voorstelling van de H. Geest in de gedaante van een duif, zetelt Christus Koning, met zijn doorstoken hart. Als teken van zijn koningschap zijn naast het hoofd van Christus - links, de koningskroon en - rechts, de scepter afgebeeld. Naast de troon in verticale richting staat de tekst: *“Tu rex gloriae Christe”* (U Christus bent de koning der glorie). De voeten van de Christusfiguur rusten op twee neergebogen leeuwen, symbolen van de geschapen macht, die aan Hem onderworpen zijn. Daarnaast staan wierookvat en scheepje, wijzend naar zijn verheerlijking als God. Door het offer van zijn leven is Jezus door God verheerlijkt en verheven tot Koning van het heelal.

Het middengedeelte wordt ingenomen door een kruisgroep: de gekruisigde Christus en de soldaat die zijn zijde doorsteekt. Naast het kruis groepeerde Jonas: Maria, Maria Magdalena en Johannes.

Het rechterbeen van de goede moordenaar, links boven Christus, buigt af naar de muur en verdwijnt in de gapende bek van een vis. Dit zinspeelt op de naam van de maker en is afkomstig uit het verhaal van Jonas uit het oude testament waarin hij door een vis wordt uitgespuwd (JONA 2, 11). Hier vereenzelvigd de schilder Jonas zich glimlachend met de goede moordenaar, zo wordt in de traditie verteld. Daar Jonas dit symbool pas in latere werken gebruikt, zou deze vereenzelviging in feite een eerbetoon van Mesterom zijn aan zijn vriend Jonas.

Het onderste tafereel laat de Romeinse honderdman te paard zien, die deze gebeurtenissen overziend zijn geloofsbelijdenis uitspreekt: *“Deze was waarlijk een zoon van God”*.

De gelovige Jonas heeft met de duif in dit raam een verwijzing gegeven naar het getuigenis van Johannes de Doper aan het begin van Jezus' openbaar leven. Op dat

moment daalde de H. Geest in lichamelijke gedaante van een duif over Jezus neer. Daarvan getuigt Johannes: *“Ik heb de geest als een duif uit de hemel zien neerdalen en hij bleef op Hem rusten. Ook ik kende Hem niet, maar die mij gezonden had om met water te dopen”*; Hij had tot mij gesproken: *“Op wie gij de Geest zult zien neerdalen en blijven rusten, Hij is het die doopt met de heilige Geest. Ik heb het zelf gezien en ik heb getuigd: Deze is de Zoon van God”* (JOH 1, 32-34).

De afsluiting van het raam wordt gevormd door de soldaat, van wie we in het evangelie van MARCUS 15,47 lezen: *“De honderdman die tegenover Hem postgevat had en zag dat Hij onder zulke omstandigheden de geest had gegeven, zei: deze was waarlijk een Zoon van God.”* Zo wordt dit raam gevat tussen het getuigenis van Johannes en de belijdenis van de honderdman. Door de afbeelding van de honderdman sluit Jonas zich bij deze geloofsbelijdenis aan en maakt hem tot de zijne.

Naast dit grote raam bevinden zich twee kleinere boogvensters, die verwijzen naar de twee grote Maastrichtse volksdevoties.

- Links: Maria met het Kind, terwijl in de verte de basiliek van de Sterre der Zee zichtbaar is,
- Rechts: St. Servaas met gevolg en op de achtergrond de Maastrichtse St. Janskerk en de Sint Servaasbasiliek.

Het Mariaraam in de Maria-nis. 1925.

Links van het priesterkoor boven het Maria-altaar en de schildering van Jonas bevindt zich een groot glasraam in schitterende, sprankelende kleuren. Het is in de Koepelkerk het eerste grote raam van Jonas

Hoog zetelt de Heilige Drievuldigheid:

- de Vader, als oude man met mantel bekleed,
- de Zoon in toga, gezeten op de regenboog als rechterlijke troon en in zijn hand een afbeelding met Alfa en Omega (*Ik ben de Alfa en Omega, begin en einde. APOC. 1,18*).
- de H. Geest in de gedaante van een duif.

In het midden van het raam zetelt Maria die door de inwerking van de H. Geest Christus aan de wereld schonk. De reepjes blauw glas suggereren Gods werking op Maria. Het 12 jarig kind Jezus staat naast haar. Van de zijkant kijken engelen eerbiedig toe.

Daaronder is een poort, door engelen omgeven. Die poort zou aantonen dat de uit Maria geboren Goddelijke Verlosser de hemelpoort voor ons heeft geopend (*gegevens zijn afkomstig uit een Parochie-uitgave van onbekend jaartal*). Sterker in de iconografie is de visie van Monique Dickhaut. Zij ziet de poort als metafoor voor de maagdelijkheid van Maria. Daarom is dit volgens haar niet de hemelpoort, maar Maria. Zij verwijst naar EZ. 44,2: *“Toen bracht hij mij terug naar de oostelijke buitenpoort. Ze was gesloten”*.

In het blauwe vlak onderaan het raam staat de tekst: LUC.1, 48-49: *“Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen, ja, grote dingen heeft de Machtige aan mij gedaan. Heilig is zijn naam”*.

Naast dit raam bevinden zich twee kleine boogvensters. Zij stellen voor:

- links, de engel Gabriël die aan Maria de boodschap brengt, dat zij de moeder van God zal worden; in de bogen daarboven is een engel zichtbaar met de tekst: *Ave Maria*.
- Rechts het bezoek van Maria aan haar nicht Elisabeth, die moeder van Johannes de Doper zal worden.

In de eerste boog erboven staat de Bijbelse vindplaats:
S. LUCAS 1,39-45.

Het raam van de heilige Familie. 1927.

Rechts van het priesterkoor in de orgelnis stond vroeger het Jozefaltaar. Daar bevindt zich boven het orgel het raam van de heilige familie.

Centraal in dit raam staat de H. Familie van Jezus, Maria en Jozef. Jezus is gezeten op de knie van Maria en houdt haar hand vast. Hij kijkt naar Maria op. Hun blik verraadt een grote, innige verbondenheid. Achter Maria staat Jozef, die een beschermende hand op haar schouders legt, de andere hand bescheiden op zijn borst. Ook hij kijkt naar het kind Jezus. Achter hem staat de engel, die hem gezegd heeft Maria tot zijn vrouw te nemen, want het kind in haar schoot is van de H. Geest (MATTH. 1,18-22). In zijn linkerhand houdt de engel voor Jozef de lelie, symbool van de maagdelijkheid vast. Links zien we een silhouet van het dorpje Nazareth, waar de H. Familie is gaan wonen.

Daarboven zien we de zevenarmige kandelaar, de joodse tempelkandelaar die symbool staat voor het joodse geloof. Links aan de zijkant daarvan is een trap en een poort afgebeeld, die naar de tempel verwijzen. Geloof en tempel hebben een grote plaats ingenomen in het leven van Jezus. Het was zijn geestelijke oorsprong (*Daarom zijn ook wij van huis uit joods!*).

Daarboven zit koning David op de troon met de harp in zijn hand voor het begeleiden van de psalmen. Aan zijn voeten is een leeuw afgebeeld, de leeuw van Juda, de wereldlijke macht die niet zal wijken tot de Messias is gekomen (GEN. 48, 9-12). Ook kan de leeuw geassocieerd worden met het verhaal waarin David Goliath overwint en zelf zegt: "*Leeuwen*

en beren heeft uw dienaar overwonnen.” (1 SAM.17, 33-37).

De H. Familie stamt uit het geslacht van David.

Links, aan de voeten van Jezus knielt een religieuze in bruin habijt en zwarte hoofdsluier in verering voor het H. Huisgezin neer.

Het onderste tafereel toont een mijnwerker, landarbeider, fabrieksarbeiders, een ambtenaar en nog enkele anderen, kortom mensen van verschillende rangen en standen uit zuid Limburg. Enkelen hebben in verering hun blik omhoog gericht en hun handen in gebedshouding bijeengebracht. Zij komen het Heilig Huisgezin vereren.

Eind 19de eeuw, begin 20ste eeuw was de verering voor het H. Huisgezin in opkomst; er werden groepen voor verering opgericht. Deze kreeg zijn hoogtepunt toen in 1921 het feest van het H. Huisgezin door paus Benedictus XV werd ingesteld op de zondag tussen Kerstmis en Nieuwjaar. Daarbij aansluitend laat Jonas de bevolking van Limburg aantreden bij de verering van het H. Huisgezin.

Ook naast dit raam bevinden zich twee kleine boogvensters. Helaas zijn ze moeilijk zichtbaar vanwege het later geplaatste orgel.

Het linkerraam toont de vlucht naar Egypte; het raam ter rechterzijde geeft de dood van St. Jozef weer.

Drie ramen van boetvaardigheid. 1924.

Drie halfronde glasramen van Jonas die op de boetvaardigheid betrekking hebben, zijn boven het H. Hartbeeld te vinden. Ze hebben te maken met de biechtstoelen die hier hebben gestaan. Ze drukken de liefde van God uit voor de zwakke mens. Zo passen ze perfect bij het H. Hartbeeld dat hier zijn plaats heeft gekregen, want

boetvaardigheid is de kant van de mens, goedhartigheid en vergeving is het antwoord van Christus' liefde.

- Links de goede vader die zijn verloren zoon weer liefdevol opneemt (LUC. 15,11-30).
- Midden: Christus als goede herder met het verloren schaapje op zijn schouder (JOH. 10.11).
- Rechts Maria Magdalena, de boetvaardige zondares, die de voeten van Jezus balsemt en met haar hoofdhaar afdroogt (LUC.7,36-50).

De ramen van de vier evangelisten 1924.

Hoog boven de ramen van Jonas over de boetvaardigheid worden de vier evangelisten uitgebeeld, ieder met zijn eigen voorstelling, ontleend aan de APOCALYPS 4,9 (VGL. EZECHIËL 1,14).

- Matheus met de engel (de mens),
- Marcus met de leeuw,
- Lucas met de stier en
- Johannes met de adelaar.

De heerlijkheid van Maria, 1930.

Drie ramen achter in de kerk onder het oksaal.

Naast de hoofdingang van de kerk bevinden zich onder het voormalige zangkoor drie bijzonder fraaie en merkwaardige ramen van Jonas. Zij beelden samen de heerlijkheid van Maria uit als Koningin van de hemel.

- Op het middelste raam zien we Maria zittend met een lelie in de hand. Zij wordt door twee engelen gekroond, terwijl twee andere engelen haar bewierokende, hulde brengen als Vorstin.

- Op het linker raam staan belangrijke Oudtestamentische vrouwen die Maria zijn voorgedaan en haar voorafbeelden. Hun blikken zijn op Maria gericht:
Ruth met korenschoof in de armen, een verre oma van Jezus die met haar schoonmoeder Naomi na de dood van haar joodse man meetrok naar Bethlehem;
Esther, de joodse koningin der Perzen, vrouw van Ahasverus. Zij behoedde de joden in Perzië voor de moordplannen van Haman
en Judith, die Hollefernus onthoofdde en zo het joodse volk redde. In de verte zien we het legerkamp waar Judith haar heldendaad verrichtte, de aanslag op de vijandelijke bevelhebber.

- Het rechterraam toont vereerders van Maria:
boven een vrouw met kind;
beneden een boerenman met de schop in zijn hand. Beide hebben hun ogen gericht op Maria.

De middelste figuur zit bijna wezenloos en afgewend op een stoel. Dit is Jonas zelf: Hij maakte deze ramen in droevige dagen, toen hij veel last had van depressies en het niet zag zitten. Bidden kon hij niet meer. Desondanks is de compositie van deze ramen een mooi gebed tot zijn hemelse Moeder. Zij was zijn laatste toevluchtsoord.

De engelenramen in de Banneuxkapel. 1929.

Achter in de kerk is links de Banneuxkapel gelegen. Voor deze kapel vervaardigde Jonas drie wondermooie en sprankelende engelenramen.

Links begeleidt de engel Rafaël Tobias op zijn reis. Hij raadt aan een vis te vangen om met de gal daarvan zijn blinde vader te genezen. Heel leuk is de afbeelding van de hond van Tobias, waarvan in het Bijbelverhaal staat, dat hij

kwispelend vooruit liep om de ouders de blijde boodschap van de komst van hun zoon te vertellen (TOBIT 11,1-14).

Het middelste raam is een dubbelraam:

- Links: Tijdens zijn reis naar Haran nam Jacob een steen en legde zich voor de nacht te slapen. Hij droomde van een ladder die tot de hemel reikte, waarlangs engelen omhoogklommen en afdaalden. Bovenaan is God, die het land beloofde aan Jacobs nakomelingen, zoals Hij ook aan Abraham en Isaak had gedaan. Toen Jacob ontwaakte, richtte hij de steen op, goot er olie over en noemde die plaats Bethel, huis van God.

Achter de slapende Jacob verschijnt in het raam de Jakobs ladder (band met God) (GEN. 28,10-17).

- Rechts wordt het verhaal van de profeet Elia afgebeeld. Hij is in gevecht met de afgodenpriesters geweest en nu voor hen op de vlucht. Dodelijk vermoeid legt hij zich onder een struik neer en verzoekt God te mogen sterven. In een droom verschijnt een engel die hem wakker maakt en hem pasgebakken brood aanbiedt. *“Anders gaat de reis uw krachten te boven”* (1 KON. 19,1-8).

Geheel rechts zien we het raam van de arme Lazarus, die door engelen na een leven vol armoede en afwijzen door de vrek, in de schoot van Abraham wordt gedragen (metafoor voor Hemel). De rijke man in het helle vuur vraagt aan Abraham of Lazarus voor een beetje water mag zorgen. Als dat niet kan - de afstand is immers niet te overbruggen - vraagt hij om zijn broers te waarschuwen zodat zij niet hetzelfde lot ondergaan. Dit verzoek wordt afgewezen met het antwoord: *“Zij hebben Mozes en de profeten. Als zij niet naar hen luisteren, zullen ze zich ook niet bekeren als iemand uit de doden opstaat”* (LUC. 16,19-31).

Frappant is de rijke kleurenwerking in deze kleine ramen.

B. DE RAMEN VAN HUBERT DUIJS.

Het offer, 1949

een drieluik over het zich offeren van Jezus.

Achter in de kerk bij de uitgang aan de Scharnerweg een langgerekt raam van Hubert Duijs met de verzamelnaam: het offer. Het is een geschenk aan de kerk van de Canisiuscongregatie b.g.v. haar zilverdenjubileum.

- Links zien we de eerste offerdaad van Jezus: de geboorte. Door zijn geboorte in Bethlehem offert Jezus zijn goddelijke natuur voor de menselijke natuur (*vgl. hymne in FILIP. 2,6-11*).
- In het midden het kruisoffer van Jezus. Hij sterft aan het kruis (*vgl. lijdensverhaal*),
- en helemaal rechts de Eucharistie, het onbloedig kruisoffer van Jezus in onze dagen in tekens van brood en wijn. De priester heft de hostie ter aanbidding omhoog, een gelovige en twee misdienaars kijken toe.

Zeer kunstzinnig zijn op dit kleine raam deze drie voorstellingen gecomponeerd. Ze zijn streng van elkaar gescheiden en vloeien toch in elkaar over.

De zaligsprekingen. ± 1952

In de wand tussen kerk en dagkapel zitten vier ramen, die vier van de acht zaligsprekingen uitbeelden uit het evangelie van MATT. 5, 4-12: De zaligheden bij Matteüs zijn eigenschappen van hen die horen in het hemels koninkrijk.

**Zalig de bedrukten, zij zullen getroost worden. Jezus troost een vrouw die een zoon gaat begraven (herinnering aan de jongeling van Naïn, LUC. 7,11-18). De baar wordt door twee doodsgravers gedragen, de moeder loopt ernaast. . Links staat Jezus in het wit gekleed en roept "jongeling, ik zeg je*

sta op!” De jongeling springt op en danst het leven tegemoet, met de zwarte doodskleur nog op zijn gezicht..

**Zalig de zachtmoedigen, zij zullen het land bezitten.* Met wandelstaf in de hand en zonder verdere bagage gaan deze leerlingen op weg. Zij lopen in het open veld. De ezel trekt met hen mee. Die op de voorgrond draagt op zijn ezeltje net als de barmhartige Samaritaan belangeloos een slachtoffer mee op zijn tocht. Zij volgen Jezus, de Messiaanse koning die op Palmzondag als de zachtmoedige op een ezel Jeruzalem wordt binnengehaald. Hij zond hen twee aan twee op weg. “Gaat heen, zie ik zend u als lammeren midden onder de wolven. Neem geen geldbuidel mee, geen reistas, geen schoenen. Groet niemand onderweg. Als ge een huis binnengaat, laat uw eerste woord een woord van vrede zijn, LUC. 10, 3-5. De groene kleur van de planten in dit raam stralen rust en vrede uit.

**Zalig de vervolgd, want hun behoort het rijk der hemelen.* Op de voorgrond ligt een onthoofde martelaar. Het bloed loopt uit zijn romp. Het hoofd wordt op een schotel gelegd, die door een vrouw met afgewend hoofd wordt opgehouden. Dit herinnert ons aan de onthoofding van Johannes de Doper (MATT. 14,10+11). Vanuit een zijlokaal rechts vermaken toeschouwers zich met deze aanblik. De kleur van het bloed tekent het hele raam. Het is het bloed van de martelaar die door God wordt zalig geprezen.

**Zalig de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid ondervinden.* Links ontfermt zich een man over een gehandicapt kind, rechts wordt een zieke door een verpleegkundige verzorgd. De zwakken worden geholpen.

De barmhartige Samaritaan. ± 1955

Onder het oksaal, links, tegen de wand van een biechtstoel aan is het raam van Hubert Duys geplaatst, dat gemaakt is bij gelegenheid van het gouden priesterfeest van Pater Wijssen s.c.j., een bekende biechtvader. Aanvankelijk was dit raam boven zijn biechtstoel geplaatst in de dagkapel, maar door de komst van de ramen van Jon Marten in 1956 is het daar verdwenen. Het raam heeft tot eind 20ste eeuw in de kelder gestaan. Bij de restauratie van de kerkraden in 1998 werden ze ter restauratie aan dhr. Gerard Felix aangeboden en door dhr. Jan Meijers onder het oksaal geplaatst. Lang was onbekend wie de maker van dat raam was. Kerkbezoekers, die het feest van Pater Wijssen hadden meegemaakt, wisten te vertellen dat dit raam vervaardigd is door Hubert Duys. Een vergelijking met de ramen van de zaligsprekingen bevestigt dit verhaal.

Over de hele lengte van het raam is in volle kracht de Samaritaan te zien die op zijn ezel een slachtoffer van een overval vervoert om hem in een herberg te laten verzorgen. Door het raam van de herberg is te zien hoe de priester zich in een grote bocht haast naar de tempel. Hij had geen tijd voor dit werk van barmhartigheid.

C. DE RAMEN VAN PATER JOOP DE VISSER S.C.J.

1. De ramen van de heilsgeschiedenis, geplaatst in 1963.

Inleiding.

Achter in de kerk boven de hoofdingang en de uitgang aan de Scharnerweg bevinden zich twee grote raampartijen, vervaardigd door pater de Visser. Deze ramen hebben een eigen stijl van uitbeelden. Ze zijn sober en gestileerd weergegeven, ornamentaal van karakter. De ramen -

opgebouwd in blank glas - doen denken aan open-weef gordijnen waartegen de afbeeldingen als applicatie zijn opgewerkt. Samen beelden ze de Bijbelse heilsgeschiedenis uit (*gegevens parochieblad 1963*). Omdat de ramen voor in de kerk nogal donker zijn, moesten deze twee zo licht mogelijk worden uitgevoerd.

Achtergrondgedachte van Pater Joop de Visser.

Uitgaande van de gedachte dat de Koepelkerk een H. Hartkerk is, willen deze ramen het liefdeleven van God tot uitdrukking brengen.

A. HET ADVENTSRAAM, HET OUDE TESTAMENT.

In het grote middenraam van de beglazing boven de ingang aan de Scharnerweg vindt u bovenaan de strijd tussen Michaël en Lucifer. Lucifer zou zich niet hebben willen onderwerpen aan het Goddelijk raadsbesluit, Gods Zoon mens te doen worden. Lucifer miste de nederigheid te willen buigen voor een mens, ook al was deze mens God. Het gevolg van deze verwerping van Lucifer is geweest, dat Lucifer, die niet kon verdragen, dat zijn plaats door de verlore mensheid in beslag zou worden genomen, nu de mensheid tot zonde tracht te brengen.

Onder de eerste voorstelling van Lucifers nederlaag ziet u dan uitgebeeld, hoe de mensheid nu ook tot zijn eerste zonde komt: de zonde in de tuin. Door de verleiding van de slang, eten Adam en Eva van de appel onder de boom van goed en kwaad. Zo gaan zij in tegen het verbod van God om van de boom te eten.

God laat zich in zijn onmetelijke liefde niet begrenzen: Zijn wil, dat de mensheid zijn geluk in de hemel moet delen, doet Hem besluiten de engel Gabriël naar Nazareth te zenden, om uit Maria's mond het "fiat", "*mij geschiede naar uw woord*" te vernemen. Zo ziet u als derde voorstelling de boodschap van de engel aan Maria.

Op de beide zijpanelen vindt u meerdere voorstellingen uit het oude testament; voorstellingen die op een of andere manier een voorafbeelding of een heenwijzen willen zijn naar datgene, wat in het Nieuwe testament te gebeuren staat.

Op het linker paneel bovenaan vindt u allereerst de schepping van het heelal. Met daaronder direct de schaduw die over de aarde kwam: de zonde van Kain, dan volgt de zondvloed.

Ondanks de zonde bleef God begrip tonen voor de zwakheid van de mens. Hij bleef de mens begeleiden door zijn profeten en priesters te zenden. Eerst zien we dan de Hogepriester Melchizedek, die brood en wijn offerde. Dan volgt het offer van Abraham, die op Gods bevel bereid bleek zelfs zijn zoon Isaak te offeren. Deze daad wijst wel heel sterk naar het offer van Christus!

Op het rechterpaneel bovenaan vindt u allereerst de roeping van Mozes tot het priesterschap bij het brandende braambos. Vlak daaronder de ark van het verbond, de stenen tafelen met de tien geboden, het gouden kalf en daaronder de druivendragers die voor het joodse volk moesten duidelijk maken, dat ze wel degelijk op weg waren naar iets goeds. Tot slot vindt u Mozes weer met zijn staf, waar de slang aan bevestigd is. Aan zijn voeten ligt geknield een man, die door een slangenbeet gewond is. Als hij wil opzien naar de slang aan Mozes' staf, zal hij van zijn wonden genezen. Zo zal Christus straks als Hij opgeheven is aan het kruis, de mensen genezen, die naar het kruis gelovig willen opzien. Hij zal ze genezen van de wonden van hun zonden.

B. HET RAAM VAN DE VERVULLING, NIEUWE TESTAMENT.

In het grootste paneel, dus middenin, van de beglazing boven de ingang aan de Heerderweg, vindt u bovenaan de geboorte van Christus. Maria toont de pasgeborene. Sint Jozef knielt er bij. De engelen zingen Gods lof.

Daaronder ziet u, hoe Christus vóór zijn sterven het middel vond, om blijvend bij ons te blijven en zijn verlossingsgenade aan ons te schenken: de instelling van de H. Eucharistie. Christus is met zijn apostelen rond de tafel, terwijl Judas met zijn geldbuidel en zijn contract om Christus te verraden, met zijn voeten naar het kruis trapt.

Onder vindt u de lansdrager die aan komt rennen, om te tonen waar eigenlijk de bron van heel het liefdeleven van Christus te vinden is: het heilig Hart. *“Maar een van de soldaten stak met een speer door Jezus’ zijde”*. De hele heilsgeschiedenis wordt gedragen door de liefde van God, gesymboliseerd door het heilig Hart van Christus. Deze gebeurtenis werd heel nadrukkelijk beklemtoond, omdat onze kerk een kerk van het heilig Hart is.

Bij het kruis vindt u Maria en sint Jan, op de achtergrond de twee lege kruisen van de moordenaars.

Op het linkerzijpaneel vindt u voorstellingen uit Christus’ leven, voorstellingen van gebeurtenissen die Christus’ liefde tonen. Bovenaan de verandering van het water in de wijn op de bruiloft van Kana. Voorafbeelding van het rijk Gods. Daaronder het veertig dagen lange bidden en vasten van Christus in de woestijn, de voorbereiding op zijn levenstaak. Dan de wonderbare visvangst en Zacheüs, die hoog in de boom was geklommen om Jezus te zien voorbijtrekken. Tot slot de jongeling van Naïm, die weer springlevend aan zijn moeder werd teruggegeven.

Op het rechterpaneel staat bovenaan de opwekking van het dochttertje van Jairus afgebeeld. Aan de linkerkant begonnen we met een afbeelding waar Christus zijn belangstelling toonde bij een bruiloft. Aan de rechterkant zien we Jezus’ belangstelling voor het leed van een gezin om een dochttertje, zoals we in het linker Jezus’ belangstelling zagen voor de weduwe die haar enige jongen verloor. Vlak onder de genezing van het dochttertje van Jairus staat een afbeelding

van de gedaanteverandering van Christus op de berg Thabor. Dit was weer iets speculatiefs uit Jezus' leven: de apostelen vallen erbij in slaap. Dan vinden we weer iets meer begrijpbaars: de barmhartige Samaritaan en het weer terugvinden van het verloren schaap. De berg Thabor is door nogal veel groen voorgesteld, waar Christus, Mozes en Elias erg wit tegen afsteken; de apostelen liggen rustig in hun rode gewaden tegen het groene gras te slapen; onder de apostelen staat het ezeltje van de barmhartige Samaritaan te wachten om de afgeranselde man verder te vervoeren. Dit paneel sluit met een voorstelling van de verloren zoon, die door zijn vader liefdevol wordt opgenomen; het gemeste kalf staat lijdzaam te wachten om geslacht te worden, om straks de feestvreugde van allen, die blij zijn, dat de verlorene teruggekeerd is, te verhogen.

Dit is zo de gedachte, die voor deze ramen de inhoud bepaald heeft.

Pater J. de Visser s.c.j.

A- HET RAAM VAN DE ADVENT.

De ramen boven de uitgang aan de Scharnerweg hebben vooral het oude testament als onderwerp.

Het grote middenpaneel laat zien:

bovenaan de strijd van Michaël en Lucifer, met daaronder de val, de nederlaag van Lucifer (*traditioneel verhaal op grond VAN APOC. 12, 7-9*).

Middenin de zondeval van Adam en Eva. (GEN. 3).

Beneden: de belofte van de verlossing. De engel Gabriël brengt Maria de boodschap dat zij moeder van God zou worden. (LUC. 1,26-38).

Als slot van de advent staat dit gedeelte uit het evangelie in het raam van het oude testament, als aankondiging van de komst van Jezus.

De zijpanelen dragen oudtestamentische afbeeldingen die belangrijk zijn in de heilsgeschiedenis en een verwijzing zijn naar gebeurtenissen in het Nieuwe Testament.

Het linker zijpaneel (van boven naar beneden):

de schepping van het heelal (GEN.1).

De zonde van Kaïn. Kaïn slaat Abel dood (GEN. 4,8).

De zondvloed met de ark van Noach (GEN. 7).

De Hogepriester Melchizedek offert brood en wijn (GEN.14,18). Voorafbeelding van de eucharistie.

Het offer van Isaak. Abraham is bereid op Gods bevel zijn zoon te offeren (GEN. 22). Deze daad is de voorafbeelding van de kruisdood van Christus.

Het rechter zijpaneel (van boven naar beneden):

de roeping van Mozes bij het brandende braambos (EXOD. 3, 2). Begin van de verlossing uit de slavernij van Egypte.

De ark van het verbond met engelen op het deksel van de verbondskist (EXOD. 25,10).

De twee stenen tafelen met de tien geboden (EXOD. 24,12).

Het gouden kalf, afgodsbeeld gemaakt van alle persoonlijke gouden sieraden (EXOD. 32,1-5).

De “verspieters” keren met grote druiventrossen uit het beloofde land terug als bewijs van de vruchtbaarheid van daar (NUM. 13, 23).

Mozes met staf, waarom heen een koperen slang. Daaronder een gebeten man die opkijkt naar de slang op de staf. Wie naar de slang opkijkt, blijft in leven (NUM. 21,7-9).

Voorafbeelding van Jezus aan het kruis. Wie naar Hem opkijkt, zal gered worden.

De koperen slang is de oorsprong van het doktersteken “esculaap”.

B- HET RAAM VAN DE VERVULLING.

De ramen boven de hoofduitgang aan de Heerderweg beelden de verlossing uit vanaf de geboorte van Christus, zoals ze in de vier evangeliën wordt verhaald.

Het grote middenpaneel laat zien

Bovenaan: de geboorte van Jezus. Maria toont de pasgeboren Christus. Daar boven is de engel te zien die de geboorte aan de herders meedeelt (LUC. 2,7).

Middenin: Jezus met zijn leerlingen aan tafel bij het laatste avondmaal. Instelling van de Eucharistie, waardoor Jezus onder ons aanwezig is (LUC. 22,15-24 + MARC. 14,22-26 + MATT. 26,26-31). Saillant detail: afgekeerde Judas trapt naar het kruis.

De kruisiging met Maria en Johannes staande onder het kruis (MATT. 27,45-56 + MARC. 15,33-42 + LUC. 23,44-47 + JOH. 19, 28-30). De soldaat wijst met zijn lans het Hart als bron van liefde aan.

Het linker zijpaneel (van boven naar beneden):

De bruiloft te Kana, waar water in wijn wordt veranderd (JOH. 2,1-11).

40-daagse vasten in de woestijn (MARC. 1,12-13).

De wonderbare visvangst. Ze hebben de hele nacht gevisst en niets gevangen. Op het woord van Jezus gooien ze opnieuw de netten uit en deze worden overvol binnengehaald (LUC. 5,1-7).

Zacheüs, die hoog in de boom geklommen is om Jezus te zien voorbijtrekken (LUC. 19,1-10).

Opwekking van de Jongeling te Naïn. Hij wordt in leven aan zijn moeder teruggegeven (LUC. 7,11-17).

Het rechter zijpaneel (van boven naar beneden):

opwekking van het dochtertje van Jairus. (LUC. 8,40-55).

De gedaanteverandering op de berg Thabor. De apostelen vallen bij deze gebeurtenis in slaap (MATT. 17,1-9).

Onder de apostelen staat het ezeltje van de barmhartige Samaritaan te wachten om het afgeranselde slachtoffer naar een herberg te vervoeren (LUC. 10,25-37).

De Goede Herder met het verloren schaapje op zijn schouder (JOH. 10,11).

De verloren zoon, die door zijn vader liefdevol wordt opgenomen. Het gemeste kalf staat lijdzaam te wachten om geslacht te worden en straks de feestvreugde te vergroten van allen die blij zijn dat de verlorene is teruggekeerd (LUC. 15,11-30).

2. De drie Gerardusramen in de dagkapel, geplaatst in 1961.

De Gerardus-devotie is in Zuid-Limburg zeer groot en werd verspreid door de paters van Wittem, de orde der paters Redemptoristen. Gerardus hoorde hiertoe. Hij is in 1904 heilig verklaard. Hij was een echte volksheilige, patroon van hopeloze zaken en voor een goede bevalling. Doch niet Wittem is de oudste bedevaartplaats van Gerardus, maar Heer. De Maastrichtenaren trokken langs de Gerardusweg naar Heer om hem daar te vereren. Ook in de Koepelkerk zijn vele vereerders. Dat is de reden waarom deze ramen gemaakt zijn. Zij vertellen iets over het leven van Gerardus.

Het middenraam: laat zien dat Gerardus te midden van zijn medebroeders sterft na een voorbeeldig leven in nederigheid en gehoorzaamheid en in diep geloof op 15 oktober 1755. Maria verschijnt hem als koningin des hemels met het Goddelijk kind.

Het linker raam: laat zien hoe Gerardus in een bos de duivel dwong hem de weg te wijzen naar de kerk. Gerardus, niet bang, beval de duivel zijn paard bij de teugels te nemen en

hem door het mistige bos te leiden. De duivel kon dit bevel niet weerstaan en gehoorzaamde Gerardus.

Het rechter raam vertelt dat de heilige een man vermaant, die een heiligschennende biecht gesproken heeft. Dat biechten is nog op de achtergrond te zien.

3. De Ramen in de sacristie.

Op deze ramen zijn enkele patroonheiligen van de congregatie van de priesters van het H. Hart van Jezus en aan de H. Hartverering gerelateerde heiligen.

De ramen van Links naar rechts stellen voor:

de aartsengel Michaël in Tunica, het goddelijk schild in de hand en de lans in de andere met de gedode draak aan zijn voeten. Hij is de verdediger van Gods zaak (*denk aan de strijd tegen Lucifer APOC. 12,7-9*).

Sint Franciscus in franciscaans habijt met opgeheven handen alsof hij het zonnelied zingt. Om hem heen, de vogels tegen wie hij sprak.

Sint Jozef in lang gewaad, is patroon en beschermer van de katholieke kerk. Hij draagt de kerk op handen.

Heilige Maria. Zij is moeder en koningin. Zij toont het kind Jezus en is gekroond als koningin. In het bovenste raam is de engel afgebeeld die haar de boodschap bracht dat zij moeder van Jezus zou worden en die aan de herders de geboorte van Jezus verkondigde.

Sint Jan de evangelist, gekleed in lang gewaad. Hij heeft de boekrol van het evangelie in zijn hand en een veer als pen. In het bovenste raam staat een paard in galop afgebeeld. Dit

herinnert aan het witte paard uit het boek van de Openbaring, dat ook van Johannes is.

De H. Ignatius (1491-1556), gekleed in toog, stichter van de orde van de Jezuïeten. Hij heeft een boek met de geestelijke oefeningen bij zich. In het bovenste raam de hostie. Ignatius had een intense verering voor de Eucharistie,

Heilige Margaretha Maria Alacocque (1647-1690) is de grote verspreider van de H. Hartdevotie. In een visioen vroeg Jezus haar het ontvangen van de communie op de eerste vrijdag te bevorderen. Ze draagt kloosterkleding en heeft voor haar borst het scapulier van het H. Hart. In het bovenste raam een afbeelding van een monstrans met de tekst: "*Ecce panis angelorum*" (zie het brood der engelen).

4. De ramen in de parochiezaal: de zeven sacramenten.

In de ramen zien we van links naar rechts de volgende afbeeldingen:

Doopsel: de schelp waaruit het water vloeit, waarmee gedoopt wordt; twee kruikjes met de oliën: catechumenenolie, die gebruikt wordt als de doopvoorbereiding begint en heilig Chrisma, waarmee de dopeling tijdens de doop gezalfd wordt; de doopkaars, die de dopeling krijgt als symbool van het licht van Christus, dat hij moet uitdragen in zijn leven.

Vormsel. Kruikje met heilig Chrisma (*SC, de afkorting van sacrum Chrisma, heilige olie*). Daarmee wordt de vormeling gezalfd na de handoplegging. De staf is het teken van de bisschop, die de eerste bedienaar van dit sacrament is.

Eucharistie. Dit is het belangrijkste sacrament van de katholieke kerk. Op het raam wordt het heilig brood

uitgebeeld als hart van een bloem. Het is ook de vorm van een monstrans, waarmee het geconsacreerde Brood aan de gelovigen ter aanbidding wordt uitgesteld.

Biecht: als beeld van de biecht is hier de stola van de priester genomen, die de absolutie geeft. De haan is het teken van berouw, dat wezenlijk is voor een goede biecht (*het verwijst naar Petrus in het lijdensverhaal. Hij krijgt spijt als hij de haan hoort kraaien, zoals voorspeld. MATT. 26,34*).

Sacrament van de zieken: Kruikje met ziekenzalf, oleum Infirmorum (O.I.). “*Als iemand ziek is, roep dan de priester opdat hij de zieke zalft en voor hem bidt*”. Dat lezen we in de brief van JACOBUS 5,14. Op het raam is de bloem van het geloof te zien met groene bladeren, de kleur van de hoop en druppels van de Olie, die versterkend werkt.

Priesterschap: de priester presenteert Christus in onze tijd. Centraal door alles heen staat het XP- monogram van Christus. De stola van de priester is het teken van zijn waardigheid, het kruis is het teken van zegen en vergevingsmacht, de kelk met de H. Hostie geeft de eucharistie aan waarin de priester mag voorgaan in de gemeenschap.

Huwelijk: het teken van het huwelijk zijn de twee ringen. Deze staan rond het Christusmonogram (*XP, eerste letters van de naam van Christus in het Grieks*). Man en vrouw zijn verbonden met elkaar als Christus met zijn kerk (Efez. 5,31+32). De druiven doen herinneren aan Jezus' eerste wonder op de bruiloft van Kana (JOH. 2,1-11). Ze verwijzen naar het hemels bruiloftsmaal.

D. DE LIJDENSRAMEN VAN JON MARTEN.

Jon Marten was een leerling van pater Joop de Visser. Zijn eerste werk zou hij graag een plaats geven in de H. Uurkapel (*huidige dagkapel, toen tevens biechtgelegenheid*) van de Koepelkerk. Toen pater de Visser rector van de Koepelkerk was liet Jon het ontwerp van zijn ramen aan hem zien. Deze was zo enthousiast, dat Jon Marten meende de opdracht binnen te hebben. Enkele maanden later kwam hij de ramen plaatsen. Het cadeauraam (*van de barmhartige Samaritaan*) boven de biechtstoel van pater H. Wijsen moest er voor wijken en verdween de kelder in.

Deze ramen bevatten alleen passievoorstellingen, die terugslaan op het lijdensverhaal.

Het linkerraam stelt voor (van boven naar beneden): de hoofden van Pilatus en Jezus: "*Ik vind geen schuld in deze man*", zei Pilatus tegen het volk (JOH. 18,38).

Doornenkroon, hoofd van Jezus met de rechters daaronder het zware kruis dat Jezus zelf droeg.

De val van Jezus onder het kruis.

Het middenraam stelt voor (van boven naar beneden): Jezus ontmoet zijn bedroefde moeder (*de roos is het symbool van Maria*).

Jezus, en Simon van Cyrene die gedwongen wordt Jezus te helpen zijn kruis te dragen.

De doek, waarmee Veronica het gelaat van Jezus afdroogde en waarop het gelaat van Jezus zichtbaar werd.

Het rechterraam stelt voor (van boven naar beneden): Jezus sterft aan het kruis.

Jezus' bedroefde moeder onder het kruis.

Het offerbloed dat in de lijdenskelk loopt als teken dat het offer is volbracht.

Nieuwe compositie restant eerste H. Hartraam.

**Dank aan
Breur Henket voor adviezen en correctie.
Mevrouw Monique Dickhaut voor adviezen Jonasramen.**

2008

Foto voorzijde Breur Henket:
Detail uit het raam van pater J. de Visser s.c.j.